

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

dingsproces dat tijdens het schrijven — en dus ook het associëren — over ervaren trauma's optreedt cathartisch of verhoogt het een desintegratiegevaar; schrijven als verhullend mechanisme of als zelfpresentatie, of beide? Rosenblum voert ons door een intrigerend landschap van belletrise en psychodynamiek, langs de afgronden van onze collectieve en individuele beschaving. Bij lezing ook van dit nummer van *Jahrbuch* wordt opnieuw duidelijk hoe belangrijk het is kennis te nemen van de ontwikkelingen in ons grootste buurland, niet alleen vanwege de gemeenschappelijke actuele politieke troebelen rond het 'zorgstelsel', maar ook vanwege de historische samenhang met onbegrepen dynamismen in onze eigen Nederlandse psychoanalytische situatie.

Literatuur

- BRINKGREVE, CH. (1984). *Psychoanalyse in Nederland — Een vestigingsstrijd*. Amsterdam: Synopsis.
- HORKHEIMER, M. (1995). *Gesammelte Schriften*. Band 15-18: Briefwechsel. Frankfurt am Main: S. Fischer Verlag.
- LODEN VOGEL [L. Tas] (2000). *Dagboek uit een kamp*. Amsterdam: Prometheus.

De tijger(f)luisteraar

Bespreking van

Mark Kinet (2006). *Freud & Co in de psychiatrie — Klinisch-psychotherapeutisch perspectief*. Apeldoorn/Leuven: Garant. ISBN 90 441 1813 7, 251 pp., € 24,90

MARY HOXE

Vandaag de dag zijn psychoanalytisch psychotherapeuten werkzaam rond de meest diverse psychopathologie. Zowel setting en kader als doelgroep wijken daarbij af van de klassieke behandelvorm. Binnen de wereld van hulpverleners is er een grote behoefte aan publicaties vanuit een praktijkgericht

perspectief waarin de huidige stand van zaken en de relevantie voor het klinisch werk wordt besproken. De reeks *Psychoanalytisch Actueel* stelt zich tot doel voornoemde ontwikkelingen een forum te bieden. In dit derde nummer krijgt Mark Kinet, psychiater, psychoanalytisch psychotherapeut en hoofdgeneesheer van het Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie in Pittem, de gelegenheid de relevantie van Freud en Co voor de psychiatrie te bespreken. Het boek is opgebouwd uit onderling samenhangende bijdragen die ook afzonderlijk gelezen kunnen worden. In zijn taalgebruik richt Kinet zich op een zo breed mogelijk publiek. Hij slaagt er door zijn persoonlijke, essayistische wijze van schrijven in om de complexiteit van de materie in soms bedrieglijke eenvoud neer te zetten. Om bepaalde details te verduidelijken of te preciseren kan de lezer terecht bij 992 (!) voetnoten. Ze verstoren het verloop van de uiteenzettingen niet en kunnen na het lezen van de tekst worden geraadpleegd. De nieuwsgierig geworden lezer kan hierdoor wel onmiddellijk zien waar hij de oorspronkelijke tekst of empirische onderzoeken kan vinden.

Hoofdstuk 1 schetst de adoptie van de psychiatrie door de geneeskunde, de adoptie van de psychoanalyse door de psychiatrie en de uitbreiding van de klassieke kuur naar de hedendaagse pluriformiteit. Kinet constateert ondanks de theoretische diversiteit, technisch heel wat convergentie, waarbij de psychoanalytische psychotherapie zich meer en meer ontpopt tot *common ground* en voorkeursbehandeling bij verreweg de meeste psychopathologie, inclusief de neurose. Hoofdstuk 2, beschouwingen over tijd en geest, bespreekt de verschuiving binnen ons tijdsgewricht van de klassieke neurose in Freuds tijd naar een meer narcistische, in de zin van: preoedipaal register van ernstige persoonlijkheidsstoornissen, *acting-out*-gedrag en middelennisbruik. Met humor schetst Kinet culturelementen die hierin een rol spelen, zoals elkaar steeds sneller opvolgende modes

en rages, de hedendaagse keuzevrijheid op het vlak van liefde en relaties, de beeldcultuur, de mens als consument met slechts één gebod: «Geniet!», het onwrikbare geloof in exacte kennis en prestaties, utopie van de volledige overheersing, van maakbaarheid en risicobeperking. De evoluties binnen de psychiatrie en het perpetuum mobile van de psychoanalyse als wetenschap en beweging komen in hoofdstuk 3 aan bod. Varianten op het empirisch positivisme van de Engelstaligen, weerspiegeld in de uitdrukking «I see», en aan de andere kant de varianten op het rationalisme van de Franstaligen dat in de woorden «Je comprends» tot uitdrukking komt. Beide kampen zijn het volgens Kinet eens over het gegeven dat de psychoanalyse momenteel onvoldoende aanspraak kan maken op een onomstreden wetenschappelijk statuut. De Engelstaligen vinden dat ze absoluut een meer wetenschappelijke cultuur moet ontwikkelen. De Latijnse landen (met de lacanianen voorop) verzetten zich tegen de ideologie van de meetbaarheid en blijven voorstander van N=1-studies. In het erg boeiende hoofdstuk 4 bespreekt Kinet de voor hem belangrijkste (post)freudiaanse denkers die zijn klinische werk bepalen: Sigmund Freud, Melanie Klein, Wilfred Bion, Donald Winnicott en Jacques Lacan. Kernachtig en beeldend bespreekt hij hoe ieder van hen in samenspraak en tegenspraak de aandacht voor de preoedipale moeder-kindrelatie en voor psychopathologie die in de eerste levensfase haar wortels vindt, heeft uitgewerkt. Kinet toont zijn open geest in zijn streven naar integratie van de verschillende visies. Pas in hoofdstuk 5, we zijn dan al op pagina 169, komt de klinische psychotherapie als vorm van toegepaste psychoanalyse aan bod. Ze beantwoordt aan de grondkenmerken van een psychoanalyse: er wordt gewerkt met het onbewuste en met overdracht, en het psychoanalytisch proces is de focus van de behandeling. Uitgangspunt in de opzet is niet welke patiënten in aanmerking komen voor deze manier van werken maar hoe de klini-

sche psychotherapie op te zetten teneinde patiënten met een zo grote variatie aan psychopathologie, therapeutisch en analytisch aan het werk te krijgen. Het gaat hierbij dus niet om psychotherapie in een kliniek maar om psychotherapie via de kliniek. De opnamesituatie zelf wordt psychotherapeutisch gestructureerd en kenmerkt zich door duidelijke grensafbakening, strakke werkafspraken en een voorspelbaar programma. Er wordt een intensief en geïntegreerd therapiepakket van verbale, non-verbale, individuele en groepstherapieën aangeboden. Bij elk van deze behandelingen is de focus hoe de patiënt zichzelf en anderen beleeft en omgaat met innerlijke ervaringen. Als indicatiecriterium voor de diverse vormen van klinische psychotherapie wordt Hinshelwood aangehaald: «Mental health institutes exist for people who cannot contain themselves.» De psychische problemen bij de patiënten worden dus eerder door tekorten in de psychische structuur dan door intrapsychische conflicten veroorzaakt. Het behandelen van de persoonlijkheidsproblematiek vergt niet alleen duidend-analytisch werk maar ook constructief werk. Drie dimensies spelen daarbij een rol: 1. het creëren van een innerlijk gevoel van veiligheid, 2. leren omgaan met gevoelens, ervaringen, gewaarwordingen en anderen, 3. integreren van zelf- en objectrelaties. Het gestructureerde afdelingsleven biedt *holding* en is met de groeps-, non-verbale en individuele psychotherapie tevens bron van nieuwe ervaringen. De therapeut dient zich aan als ontwikkelingsobject, wat meer uitgesproken activiteiten als afstemming van gevoel, *holding*, spiegeling én de eraan toe te voegen waarde van symbolisering veronderstelt. Kinet sluit af met de vergelijking van de paardenfluisteraar uit de film *The horse whisperer*, waarin de paardenfluisteraar tegen Annie (die als gehuwde vrouw verliefd op hem geworden is) zegt: «Knowing is the easy part: saying it out loud is the hard part.» De psychiatrische patiënt, overgeleverd aan ongebonden en daardoor gevaarlijke vernietigende krachten, heeft

volgens Kinet meer van een tijger die door onbegrip of slechte opvang niet tam maar integendeel alsmar wilder is geworden. De klinische psychotherapeut ziet hij vervolgens als de tijger(f)luisteraar die dikwijls andere katten te geselen heeft, namelijk die zonder easy parts.

Het is een boeiend boek met interessante beschouwingen en tóch stelt het teleur. Het maakt niet waar wat het belooft, namelijk dat het de klinische psychotherapie op psychoanalytische basis als integratie tussen psychiatrie en psychoanalyse vanuit een praktijkstandpunt zal belichten. De balans in afstemming klinisch / theoretisch is: vijftientig procent praktijk versus vijfenzeventig procent theorie. De lezer moet het stellen zonder vignettes die het therapieverloop schetsen en zouden illustreren hoe het proces tijdens klinische psychotherapie van patiënt tot patiënt, afhankelijk van de verschillen in de karakteristieken van de patiënt, kan variëren. De hulpverlener werkzaam in de praktijk wordt verondersteld zelf de vertaalslag naar het dagelijkse werk te maken.

Vader en dochter schrijven elkaar

Bespreking van

Sigmund Freud & Anna Freud (2006).
Briefwissel 1904-1938. Redactie:
I. Meyer-Palmedo. Frankfurt am Main:
S. Fischer. ISBN 3 10 022750 6, 680 pp.,
€ 34,90

HARRY STROEKEN

Onlangs verscheen een mooie collectie brieven, geschreven vanuit een innige vader-dochterrelatie. In negen afleveringen is er een selectie uit voorgelezen op de Hessische radio door een acteur en een actrice. Een vriend heeft ze voor me opgenomen.

Prachtig. Ook geschriften van Freud zijn daar voorgelezen bij gelegenheid van zijn honderdvijfstigste verjaardag. Dat is toch een heel andere omgang met Freud dan wij in de Nederlandse media gewoon zijn. Uiteraard dateren de brieven uit periodes dat beide scribenten niet bij elkaar in één huis verbleven. Dat was bijvoorbeeld het geval toen Anna als adolescente enige maanden in Merano vertoefde om aan te sterken, toen ze in Hamburg was om te zorgen voor de zoontjes van haar overleden zus Sophie, of tijdens vakanties en reizen. Die scheidingen kwamen steeds minder voor toen Freud eenmaal ziek geworden was en Anna zijn voornaamste verpleegster geworden was. Uit die periode bestaan er dus weinig brieven. De uitwisseling tussen deze vader en dochter is heel open en vertrouwelijk. Anna vertelt hem alles en zij is evident heel gebonden aan haar vader. Freud vertelt haar de relevante wetenswaardigheden. Aanvankelijk zijn dat vooral berichten over aansterken, over hoe heerlijk het was buiten te zijn en over familiale aangelegenheden (wanneer ze elkaar weer zullen treffen en waar); geleidelijk aan komen de nieuwtjes, vooral uit de wereld van de psychoanalyse. Anna is geïnteresseerd in psychoanalyse. Dat is ook haar manier om mee te tellen bij haar vader. Als kleinste van zes kinderen wil zij serieus genomen worden, 'óók paardrijden en tarok spelen'. Freud is heel royaal: geld is nooit een probleem; steeds biedt hij meer aan en adviseert haar het ervan te nemen. 'Also nicht sparen, sondern Leben genießen' (22 juli 1922).

Anna is zeer talentvol. Ze schrijft (2 augustus 1919) dat ze zich uit vier personen voelt bestaan: lerares, vertaalster, schrijfster en dan nog zijzelf privé. Ze moest een keuze maken. Als lerares deed ze het goed, maar zij gaf dat beroep op toen zij veel werk kreeg in het psychoanalytische bedrijf. Vertalen voor de *Verlag* was aanvankelijk haar taak. Als schrijfster heeft ze veel geproduceerd, zij het dan niet als romanière, maar als psychoanalytisch publiciste. Haar daadkracht en praktische zin moet je bewonderen: ze pakte